

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 19.

НА ЦЕТИЊУ, У СУБОТУ 25. АВГУСТА (6. РУЈНА) 1873.

ГОДИНА I.

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ гдд 4. 6; по год. 3; четврт год. с. 1. 50. н. За СРБИЈУ г. ф. 7; по г. ф. 3. 50.; четврт ф. 1. 75. н. За све друге земље год. ф. 8.; по год. ф. 4.; четврт год. ф. 2. За огласе плаћа се за ред 5 новчића. Предплата и све наручнице шаљу се администрацији, а дописи уредништву на Цетиње.

ХРВАТСКИ САБОР.

Казади смо већ шта мислимо о ревизији нагодбе с Угарском. „Обзор“ нам је замјерно за онакво мишљење, које се противи усвојењу речене ревизије од стране сабора, по ми не најосмо разлога нити нам се показаше такви, који би нас побудили, да промјенимо наше мишљење. Ономе дакле, што смо рекли, немамо ништа ни додати ни одузети.

Међутим сабор је отворен и ми ћемо за сада нашијем читаоцима просто само саопштити, у коме правцу се развија ствар о којој је толико зборено и писано.

Пред сами сабор изјавио је „Обзор“ у једном чланку, који је повукао на се општу пажњу, јер је сматрао као изјава цијеле народне странке, да ће сабор прије него што се упусти у претрес, првије примање ревизије, молити краља, да именује новог бана, и да ће тражити, да се нова влада образује, јер без тога да сабор ништа корисно радити не може. Листови мађарске владе одговорили су, да влада неће никада на то пристати. Кад узмемо у обзир с једне стране ту околност, а с друге, да ни народна странка неће попустити, јер је увјерена, да без тога „корисно саборисати не може“, онда није чудо што се појављиваху мишљења, до би могло доћи и до разуста сабора. Наоблачи се, али се на једанпут и разведри. Народна странка сложи се са унионистичком и обе заједно образоваше „средњашњу странку“, у то име, да исправљена нагодба продре у сабору.

Саопштавамо на овом мјесту програм клуба тога саборског средишта, који је усвојен у сједници истог клуба 16. о. м.

„Прихваћајући исправљену нагодбу како ју је краљевински одбор садањег сабора хрватскога уговорно са сличним одбором сабора угарскога и желећи постићи трајно измирење странака у земљи сложише се потписачи чланови сабора у „средњашњи саборски клуб“, којему је задаћа: провести у сабору прихват споменуте исправљене нагодбе и тим положити и утврдити темељ сложном и успјешном саборском раду.

Да се та сврха постигне, остаје средишњи клуб у државоправним питањима, тичућих се свих земаља круне угарске вјераи начелима, што их је саборска већина г. 1871 очитовала путем бечке споменице својих поузданика и г. 1872 путем поручка одправљена хрватским клубом сабора угарског клубу Деаковом, те ће посад као и досад колико код куће и на угарском сабору, толико и у скупштини делегацијама сложити и солидарно с Деаковом странском заступати иста државна начела.

Настојећ овај клуб о увођењу и утврђењу законитога јавног стања у земљи, о успостави ваљане, патриотичне управе, и о побољшању у свима струкама јавног живота, подупираће овај клуб и автономну домаћу владу која способношћу и патриотизмом својим повјерење народа заслужи.“ И т. д.

Фузијом дакле странке, у којој је Штросмајер, Мразовић, Волчина, Крестић, Томбор итд., и странке у којој су Михајловић, Кушевић итд. и сви вирилите, што их Лођај прошлога засједанца из бијелога свијета покупи, да надвлада на-

родну странку, створена је већина саборска, која ће исправљену нагодбу „спровести“.

Ревизија ће дакле бити примљена или је већ и примљена — и прије именовања нове владе.

Према образовању ове нове велике странке, у коју се стомила и народна и, до тога часа њој противна, унионистичка странка, изгледало би, да већ сада страначке подјеле и нема, јер Мақанчевој, радикалној, одриче се свака важност, а Раухова кланка „обрала је бостан“, а друго и она ће гласати за исправљену нагодбу. Но орган унионистичке странке, која је сада такође образовала „клуб народно-уставне странке“, протестује против тога и вели, да та странка и даље постоји и да је сачињавају исти стари чланови, осим неколицине, који су прешли у „средњашњи клуб“, гдје им, вели, свакојако, мјесто није. Ова околност даје њекима повода сумњи, да ће се „средњашња странка“ опет распасти на дјелове из којих је састављена, како „поправљена нагодба“ буде примљена.

Можели се то догодити, и шта ће наступити, ако се то догоди, о томе нећемо сада говорити. Хтјели смо за сада само да обратимо пажњу нашијех читаоца на појаве, под којима „поправљена нагодба“ ступа у живот, и без сумње су важне обе појаве: т. ј. сливање народне странке с унионистичком у средишњу, која је одклонила потребу да се нова влада именује прије примљене ревизије и с друге стране и даљи опстанак „народно уставне“ странке. Ми ћемо имати прилике и времена, да кажемо наше мишљење о новом положају, који наступа новом нагодбом, а сад желимо сабору сложан и успјешан рад, и да њиме он обеснажи све сумње и слутње, којих се још нијесу ослободили пријатељи троједнице.

БОСАНСКА СПОМЕНИЦА.

(Свршетак.)

Услед нашег бјегства, и узрујаности и раздражености, која је због тога у народу завладала, дође Валија Мустафа Асим-паша у Бањалуку. Ту се стеку преставници из околних села, да Валији поднесу жалбе и тужбе противу насиља и несигурности, и да дјека потраже; но Валија кад је видио, шта сељаци хоће, прве сам отјера од себе, придолазеће пак отјерати даде.

Из Бањалуке пошаље валија на нас позив да се кући вратимо, изјављујући да због бјегања неће ником ништа бити, који „није што противу закона погријешнио“. Дакле су већ тим врата прогону отворена, јер како се нашло клеветника, лако би се код турски судова нашло и преступа противу закона.

Ми одговорили смо, да се неможемо вратити док се наше жалбе и тужбе противу насиљника и злочинаца не узму у извиђење, и ови се не каштигују, и док нам се каштиговањем злочинаца и криваца јемство не даде, да се у будуће подобна зла никако, или бар некажњена догађати неће.

Но Валија, дошав у Градишку, дјелима показује, какав је смисао имао позив на нас управљен. Он мјесто да почне тражити прави извор нашег бјегства, који је у некажњеном учестаном насиљу како власти, тако и разузданим Муслиманма, и да злочинце суду преда — он даде своје дјеловању значај и правац, који је противу нас окомљен био, и који је јасно показао: Да зла и насиља, која се на хришћанима врше, дубљег корјена имају, да им је корен у вишој системи и

плану, и да страсти наше власти, и разуздани Тураци само разграњавају та зла и насиља.

Валија поче најпре појединце дозивати, и нагањати хришћане, да „мурлејшу“ на турском и на српском језику писмено, у ком се свједочи, да је раја задовољна, и да су они, што пребјегаше, бунтовници“. Није ни једном дао говорити о насиљу и злочинима, што се догађају, и која општу несигурност свију проузрокују, него је свакога ограничавао на говор о себи: „је ли он убијен, бијен, попаљен или поарап био?“ А ако се нашао који појединце, да му се што догодило, он га је затворити дао, а ко није одма навео свједочбу о ономе што би се тек извиђењем, преслушањем и поређивањем сумњиви околности на чисто извести дало.

За хришћанина је опасно, изићи противу Турчина са означењем злочинаца, на које ваља сам суд да дође, једно због некажњени освета Турака, а друго што од ђуди турске власти зависи, неће пре истраге бачену кривницу на Турчина узети за клетву, и тужиоца затворити мјесто злочинаца, као што се и то догађало.

Кад Валија на тај начин не успје, јер нико није могао ни хтео посведочити, да су истините жалбе неистините, и да је лажна клевета на нас истинита, он сазва хришћане масом у суд, гдје је 9. Јула до подне држао, нагањајући их свакојаким претњама и самим затвором и сургуњом у Азију, да подпишу у гореречном смислу састављено писмено; но кад ови то учинити не хтједоше, одпусти их на промишлење, па да сутра дан дођу, и подпишу. Посљедница је била, да су се хришћани разбјегли, а њих 13 и пребјегли на сусједну страну, који остадоше сутра дан у град дођоше, изјавише да ће погинути, него подписати.

Валија сутра дан даде дућане и куће бјегунаца запечатити, црквену касу и архиву узантити, и у конач премјестити, што је у исти ма и у Бањалуци са општинском касом, и списима учинити дао.

Валија би на силу Бога да ствари даде вид политичног бунтовништва онде, гдје ничега другог нема, него жалбе и тужбе на насиља власти, и злочине зулумћаре Турке, бјегања од гоњена ради спасења живота, и тражења дјека противу злоупотреба и јемства сигурности за будућност.

Ми не познајемо закон по ком би Валија имао право, дућане и куће наше, само зато што смо од зла пребјегли запечатити, трговине наше затворити, радње и послове наше узантити, жене и дјецу нашу сваког извора издржавања лишити и тако рећи из своји кућа изгнати.

Ово је грјех на небо вапијући. Ово је против и хатишерифа од г. 1839. и хатихумајума од г. 1856. Ово је тим веће зло, што смо ми у трговини са Бечом, Трстом и другим иностранним варошима, те се таким мјерама не само нама, него и иностранним трговцима грдна и не наклањива штета наноси, и то без икаквог повода и основа, јер ми нити смо политични, ни прости злочинци, него жртва насиља турског, које је баш Валија, као замјеник високе владе портине у Сарајеву у заштиту узети требао.

Нећемо потајко навањати грозни случај, коме у временима најжешћег прогона хришћана треба равна тражити. Како је Валија поступио са женом нашег сабрата и најодличнијег трговца у Градишци, Боже Љубојевића, кад је ова у очајању свом, што су јој запечаћењем дућана и куће, узапћени извори издржавања себе и своје троје дјеце, дјецу пред Валију довела, да с њима ради шта хоће и кључеве му пред ноге бацила — нећемо да описујемо грозну и ужасну, кад је Валија својом руком невинно и нејако дијете њено преко цијелог ходника судског бацио — доста да се и она једва бјегством на сусједну страну спасла.

Ово је стање, ово је тецај ствари.

Како је у осталој Босни ван Бањалучког санджака, у то нећемо да се упуштамо; свакако

не можемо пропустити, а да не примјетимо. да је овај сандак од вајкада на гласу као гњездо паше турска против хришћана, и сама побуна претиву порте, а свима је концима клупче у Вањалуци, гдје је познати Феји-сенадија мјераваан код итесерифа у меџлисима.

Величина жртве, коју учинисмо, остављајући куће и породице наше, и цеоље која је скопчана са бјегством и бављњем у страном свијету, мјерило је величине наши страдања, наше опасности и наше несреће.

Од Валије, који се и сам објелоданио као гонитељ паш, помоћи се не надамо.

Да ће висока порта, која на наше тригодишње жалбе и молбе није лијека донијела, сад нама више повјеровати, него Валији и другим органима турским, и у то се по досадањем искуству поуздати не можемо.

Не остаје нам дакле ничта друго, него за помоћ притећи оним велесилама, које блију над цјелокупности отоманске царевине, и којима баш због тога, што носе на себи терет гаранције цјелокупности и одржање турске царевине, и без ближи опредјелења, не може се одрећи, право контроле мјера које унутрашњи мир и ред условљава, и терет гаранције олакшавају.

Обраћајући пажњу гаранцији велесила на стање наше, и страдања наша, уздајући се у вину енергичну, и брзу дипломатску моралну заштиту и подпору, и остављајући оцјену целосходног корака благонаклоном увиђењу црном, усудујемо се немјеродавно изразити жеље наше и навестити јемства, која би кадра била, нама не само безопасни повратак у нашу постојбину, него и за будуће безопасност живота, имања, слободе и части осигурати, а то је:

1. Да се из Цариграда изашље правична непристрасна комисија за извиђење како положаја и стања хришћана у Босни у опште, тако и наши жалба и тужба; да у тој комисији буде и хришћански чланова царевине турске; и да она посао свој обави судјеловањем, или бар у присуству заступника хришћански, париски уговор гарантујући сила.

2. Да се под суд ставе, и каштигују кривци, виновници насиља и злочина, на који се ми тужимо, и да се према томе поступи и са сажим дотичним кривим, или немарним власницима.

3. Да се осигура слобода избора хришћански чланова и заступника код политички и судски меџлиса; да равноправност хришћана са муслиманима пред властима и судовима како у погледу ствари и поступка, тако и у погледу способности за сведочину, истином постане, и у опште да висока порта „ферманом“ или другим

сходним међународним актом гаранцијом хришћанским силама даде јемство или увјерење да ће се хришћанима поспјешни хатишерифи и хатихумажу тачно вршити, и у духу човјечности и цивилизације примењивати и развијати, да се на послетку у будуће насиља и не кажњени злочини и преступи неће трпјети.

4. Да се по наособ садањим бјегунцима ујемчи безопасан повратак.

У Ст. Градишци 14/26 Јула 1873.

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Непоказују се још никакви изгледи, да ће се побољшати стање нашега народа у Босни. Печује се, да су икакав корак предузеле силе, којима је одбор бјегунаца босанских предао споменицу, од које свршетак у данашњем листу саопштитемо. Шта више, казује се, да је г. Тодоровић, аустријски консул у Сарајеву још једнако у вајпријатељскијем односијима са суровим валијом, Асим пашом, а то не показује нимало, да је он добио од своје владе какве напутке у интересу патећег Хришћанства. Једина пријатнија вијест је та, да је руски посланик у Цариграду, ђенерал Игњатијев, заузео се код порте, да се остави гоњење српскога народа у Босни. Ово можемо сматрати као корак саме руске владе, јер да је вапај Босанаца нашао одјека у Русији, види се и по новинарству руском, које се саде живо бави стањем Хришћана у Турској. Но и од тога корака слабој помоћи се надамо. Све силе ваљало би да заједнички пораде код порте. У том случају тек нада се и „Голос“, да би било успјеха код порте. „Пустити протест босанских Хришћана без пошљедица, вели „Голос“, било би не само нечовјечно, него и политична погрјешка. Прогонство и бјеснило Турака против босанских Хришћанима допрло је до тога степена, да би у часу могао букнути устанак, који би био знак устанку свих Хришћана у Турској. Том покрету придружиле би се и Србија и Црна Гора, а источно питање ступит ће тад опет пред јевропску дипломатију. За то се можемо надати, да јевропске државе заузев се за једну босанску рају, неће пропустити згоду, да потраже од високе порте најозбиљније гаранције, да се већ неће понављати онаква варварства, која нас сјећају на гоњење Хришћана у првијем вјековима“.

Ми смо већ у прошлом броју казали да се не надамо никаквој успјеху од преставке босанских бјегунаца, а да би и било каква успјеха на заузимање свију сила код порте, да му се не можемо радовати. Јер какав би био тај успјех?

осуђивала? Или је предвиђала срамоту, која се приближаваше и њој и ујаку јој? Овај догађај порвизи је све, а особито Хедвигу, и опет овлада с њима немир, који је за прошла два дана био у неколико престао. Кад су дошли пред само село, Хедвига погледа прије на учитељеву него на своју кућу и стресе се од зиме. Бјеше се спустила јака јесења киша. Хенрику је то добро дошло, јер је мислио, тако ће увести сестру кроз село, да је нико не спази. Оту преда кола и коње па поје кући са Хедвигом и Вилибалдом. Пред кућом опази једнога угљара, који је, како их је угледао, утрчао у кућу. То га мало узнемири, јер му изгледаше као неки стражар. И није се преварио, јер одма за тијем изиђе отац стари Волкар пред њих, и ако је киша пљуштила, ухвати сина за руку и рече: „Ова ускокиња, која је осрамотила кућу моју не смје више у њу. Нека зна свијет, да сам се одрекао ње. А и ти, који си је тако васпитао, најбоље ћеш учинити, ако с њом пођеш. Немој покушава-ти, да на силу уљезеш у кућу, јер сам се ја већ постарао, да будете одправљени“. То рече и врати се у кућу и непоздравивши Вилибалда. Киша је непрестано падала, и изгнаници стајашу збуњени и ожаловљени. На један пут Хенрик рече одважно: „Хајмо, нећемо остати без крова“. И пошоше преко поља и послје по уре дођоше у халденски замак. Надзоркиња, стара пријатељица Хенрикова, зачудила се, кад га је угледала онако сквашена с његовијем друштвом.

„Хоћете ли ми дати конака, госпођо?“ за-пита Х. Али не само за мене, него и за моју сестру и за мога пријатеља.

„Драге воље; мјеста има доста. Изволите заповједати.“

„Ви сте врло добри“.

„Не, нема разговора о доброту, него као што рекох, ви сте овдје господар. Ево писмо ђенерала Верштета. Ми смо га молили, да нађе

Промјенно би се валија, измјенили би се неки у народу омрженији чиновници, огласило би се, да се то све ради за срећу несретне раје, а на мјесто ових крвокола, дошли би други, који би брзо своје предходнике надмашили у прогањању Срба. Дјелимо с „Голосом“ увјерење, да би јевропска дипломатија учинила политичну погрјешку, кад неби сада израдила неке олакшице Бошњацима, али свакојако ми би се више радовали тој погрјешци, него оним „олакшицама“, јер би Хришћани у Турској и поново увјерили се, да се немају надати никаквој помоћи од дипломатије, него да се морају поуздати једино у своју снагу и у њој своје спасење тражити.

Српски кнез Милан одпутовао је 12. о. м. у Беч на свјетску изложбу. За вријеме његовог одсуства заступаће га министарски савјет. У пратњи његовој налази се Филип Христић, заступник у Цариграду.

Због неких острвића на Дрину, која чини границу између Србије и Босне постоји погранична размирица између Србије и Турске, јер и једна и друга полагају право на исте. Сада се поново састала мјешовита комисија у Лозници, али ствар није се могла ријешити. Турски комесари Абдулах-паша и познати Кечета вратили су се у Сарајево. Ствар је, како „Гренцб.“ јавља, послана у Цариград, да се ријеша.

У прошлу недељу била је у Панчеву конференција Срба из Српско-банатске Границе и Шајкашког батаљона, на којој је вијећано о овим питањима: 1. Да ли да Срби из Границе учествују у избору посланика за земаљски сабор? 2. Ако, онда да се углави програм српске народне странке, ког би се и посланици њени из Границе придржавати имали? 3. Како да се народна странка у Граници организује, да произведе изборе својих кандидата? 4. Како да се с браћом Романима у Граници утврди свега солидарности и заједничког поступања у политичној радњи?

Није нам још познато шта је конференција свршила. Саопштитемо како дознамо, али мислимо да ће одлучити, да се посланици шиљу на земаљски сабор, на то ново поље за њихово јунаштво — свјести српске.

О грчко-бугарском питању доноси „П. Лојд“ овај допис из Русчука: „Од како је нови велики везир ступио на владу, бугарско се питање није покретало; у најновије вријеме потпирањем фанаријота опет се повела ријеч о њему. По свој прилици охрабрен најновијим изјављивањем симпатије између отоманске и грчке владе, окупи сада патријарх Рашид-пашу, министра спољних послова, да изда берате за грчке вла-

што прије новог надзорника, а он нам одговара, кад већ нећемо да останемо, да се обратимо к вама, да ви по вашем увиђењу предате добро његово коме хоћете и препоручно нам је, да у свему вас слушамо. Видите дакле, да ви овдје заповједате.

„Добри ђенерал!“ рече Хенрик па ухвати сестру за руку. „Ево нам пријекишта, гдје ћемо, близу Јање, користно моћи водити наше дане. Ја ћу бити надзорник овога добра“.

„О, то није прилично за таквога господина“, одговори надзоркиња, мислећи да се Хенрик шали, но он одмах сједне и напише ђенералу писмо, с којим му јавља, да би се он радо примио надзор-пштва и да ће интересе ђенералове заступати најсавјестније. Уједно му разложи и јадно стање своје. Хедвига је међутијем отишла у другу собу, да преобуче хаљине, које јој је надзоркиња позајмила.

„Збиља се мислиш примити овога мјеста?“ за-пита Вилибалд свога пријатеља, пошто су сами остали.

„Зацјело. Што ћу боље тражити. А и Хед-вига ће стајати код мене. Њој ће годити ова са-моћа“.

„Ма твоја наука, твоји изгледи —“

„То је све прошло. Ни колико прије не могу сада оставити сестру моју. Осим тога, моје се-кретарско мјесто већ је попуњено, стари прија-теља нестало. Ја бих морао изнова живјети и у оне кругове већ неби могао доспјети, јер би ми томе сметао несретни догађај са сестром, коју би морао са собом повести. Одавде пак моћићу се и о њој и о брату Алфреду старати.“

Вилибалд махаше главом. „А зар никада не мислиш о себи? Пристала би уз тебе лијепо над-зоркиња. Зар више не мислиш на добру Марију? Како би она добра жена била у овој самоћи“.

„То ти је истина. Нијесам се смио усудити, да те запитам за њу. Знаш ли што о њој?“

ПОДЛИСТАК.

МАЈЧИН СПОМЕН.

(Продужење.)

XV.

Хенрик са Хедвигом и Вилибалдом бијашу већ близу свога мјеста, и ненадаху се до куће већ никаквом изненадном догађају, кад наједанпут опазеше једнога коњаника, гдје им на сусрет јури. Бјеше то чудна слика. Бијаше коња и рукама и ногама, да му што брже иде а при томе извршаше се сад на једну сад на другу страну да падне. Уздице је био испустио, па се ухватио коњу за гриву. Дугачки капут лепршаше се око њега. Чарапе пале му ниже чланака, а перци му, испод широкога клобука, скакуташе на плећима. Кад је дошао већ близу, заустави га Хенрик, јер је познао, да је коњ ово неваљало кључе Отово, које он није хтјео узети, а коњаник да је стари учитељ Тобије. Бијаше јадник тако блијед и тако страшно изгледаше, да га је доста тешко било познати.

„Ја слутим нешто!“ прошапта Хедвига.

„Куда г. Тобије? Шта се догодило?“ за-пита Хенрик.

„Шта се догодило? повиче Тобије скоро је-цајући. Боже! Она ми је отишла! Куда? Бог зна! Али он зна, он ми је мора повратити. Ја сам његов учитељ, а он је вуц и видјеће, како и овај учитељ зна вука гонити!“ И он стисне песницу и заплаче се грозно и одлети даље непрестано викајући.

„Је ли тај човјек поманитао? О каквом вуку и учитељу говори он? Запита Вилибалд.“

Хенрик му разјасни, да се то односи на њеку причу, коју је Рајнхолд казивао о учитељу и његовом вуку. А да је Фаница утекла, то му је било јасно. Ма шта ју је побудило на то? Да ли љубав према Рајнхолду кога је она онолико

дике који су за бугарске владичије одређени. Но министар му одлучно одговори, да влада неће никада допустити да грчке владике у бугарске владичије иду, јер неће да призна да су Бугари јеретици. Напротив предлагаше Рашид паша, да би најпаметније било, да се патријарх измири с Бугарима и да призна status quo. Патријарх се томе опирао, али послједице попусти, и само је још захтјевао, да екзарх први учини корак и да на њ управу писмо, у ком га за измирење моли. На то позове Рашид паша екзарха и саопшти му и своју жељу и патријархове услове. Екзарх заштите мало времена да се промисли, па се међутим договори са најодличнијим Бугарима и одлучи договорно, да ће они патријархову жељу тек онда испунити, ако он, патријарх, прије свега управу на порту једно писмо, у ком изјављује, да независност бугарске цркве признаје и пошто порта екзарху то писмо приопћи. Тај одговор предао је екзарх великом везиру. За сада тако стоје ствари у Бугарској.

У Грчкој непрестано напету у круговима владиним. Скупштина је сада свршила своју радњу и ушледа тога наступила је тишина у државним пословима, али по опозиционим листовима, тај је мир само привидан, а неслога, веле, доиста постоји у кругу министарском. Владини листови наравно поричу то, и веле да ће садања влада дуго постојати. Истина је у ствари, да председник хоће да министарство попуни, а пошто их је много који би хтјели министри бити, избор је тежак. По једној другој вјести, имали би отступити стари министри трговине, финансије и поморства, но Делићорђе који ничији уплив не трпи, не може да прегори своје старе пријатеље. Још постоји размислица, кажу, између председника министарства и министра рата, а исто тако неслогу у министарству проузрокује избор митрополита и председника грчкога синода. Синод би хтио крскога владика а министри имају своје кандидате, због чега се немогу сложити. Ове појаве не могу бити миле пријатељу грчкога народа, јер неслога у влади и њене честе промјене спречавају јако напредак Грчке.

У Француској постаје садањи положај све неизвјестнији. Морнахисти, који су мислили да су већ близу своје цијели, повлаче се, што републиканцима наравно све већи мах даје. О самом помирењу, грофа шамборског и принца орлеанског, говори се, да нема никакве сталности. Гроф Шамборд захтјева, да му принчеви орлеански наново дођу и посвједоче своју поданост, а уједно да се писмено одреку престола француског и да се обвезу, да се неће примити ни престола ни председништва, ако би им се случајно повудило. Сам Бро-

лије, ако је истина, изјавио је, да ће републику утврдити. Истина, он је прекаљени монархиста, али можда предвиђа, да ће република коначно побједити.

Д О П И С И.

(У.) ТРСТ 19. Августа. Грчка краљица Олга дошла је јуче овамо у Трст, преноћила је овђе и сутрадан одма је пут Беча кренула. Као необично, дочеката је грчка краљица, од стране овдашње владе, а исто и грчке насеобине с великим одликовањем. Како је краљица, у овдашњи пристан, на својој брзопловки „Имфитрита“ приспјела, поздрављена је из тврђавице с 24 метка из топова, а кад је на брјег изашла, поздравиле је опет с 24 метка. Овдашњи Грци најмили су посебни параброд, и ишли су до Пирана краљици на сусрет. Кад је краљица на брјег ступила упутила се у грчку цркву, где ју је свештенство и множество народа чекало. У цркви било је богослужење, и на свршетку, кад је краљица из цркве излазила, орило се дуготрајно „Живица“ „зито“ и „евива“ а и руски „здрав желаю“. Краљица се упутила, да види Мирамар, дворца покојног цара Максимилијана, и у осам часова поврати се на своју јакту, преноћи, и јуче рано уз грување топова отпутује у Беч. На коловозу дочека је оделење војске, овдашњи већи војени и грађански чиновници, множество грчки извршника и другога свијета, и при полазку орило се дуготрајно „живица“.

Дивно је то видети, како су овдашњи Грци за своју краљицу одушевљени. Наши овдашњи Срби, особито старији, мање су одушевљени у таквијем приликама.

Из Босне стижу још једнако црни гласови. Валија босански борави још у Бањалуци и наговни Бањалучане, да све оне тужбе, и жалбе, опозову и некако писмо, на турском језику, писано потпишу. Бањалучани опире се. Стање валије мора да је уздрмано, и из Цариграда пишу, да ће и он збачен бити, као што је бањалучки мутасериф већ збачен. Руски посланик генерал Игњатјев интервенира је у корист страдајући и пребјегли босански Срба, и велики везир обећао је да ће све начине употребити, све неваљале чиновнике збачити, и поредак у Босни повратити.

Генерал Игњатјев дојдуће педјеле одлази из Цариграда у Русију, где ће у Ливадији цара Александра поздравити.

Српски кнез Милан приспио је у Беч. У његовој пратњи наводи се г. Филип Христић. Он

јакко жалосна увијех дана, али г. Шол развеселивао ме. Утјешу се, Хедвиге, нико живи нећете кривити, што си побјегла. Ја сам чула чељад у кући, где ти одобравају поступак, кад су видели г. Шола; а да то мишљење постане опште, водила сам га по свему селу, и, вјеруј, данас ти већ сваки држи страну. Али доста о томе, да нежалојим увијем ријечима његовог рођака. Сви погледају пут врата и спазе Едмунда, ње држи њеки завежљај.

„Едмунд овдје“? повиче Хенрик радостно. „Суђено је, да се овога вечера прикупи све драго и мило. Одкуд ви, драги пријатељу“?

„Он је дошао у трострукој мисији“, одговори Јање. Прво, да буде при руци јадноме Шолу у његовој неприлици, друго, да нашем оцу од стране г. Бекингове одкаже љубав, пријатељство и сватове, треће да мене, упркос ономе, увјери о својој постојаној љубави и пријатељству. А ја сам га употребила као пратноца по овој кишовитој и мрачној ноћи и као носпоца овога завежљаја хаљина за Хедвигу.“

У најљепшем расположењу проведе ово друштво до помоћи у разговору о свачему. Сви су се слатко смијали, само се Хедвиге тек смијешила а Вилибалд је често са особитијем саучешћем погледаше.

XVI.

Тихо и мирно прошло је неколико дана. Хенрик је заборавио скоро на све непогоде, јер бијаше задовољан са својим положајем и послом, око којег је живо и с особитом вољом приноуо. Но то не трајаше дуго. Једно јутро, баш кад се враћао из поља у двор дође му у сусрет стари От са жалоснијем гласом, да се четири миље одаде нашло мртво тјело несретне Фанице и јаднога Тобија крај ријеке, на што је још горе, тамошњи мјестни свештеник не допушта да се сахране у гробљу и по црквеним обредима. Стари

ће осам дана у Бечу пробавити, и онда ће у нека купатила у Француској путовати.

Грчка краљица путоваће из Беча дунавом крај Биограда у Ливадију, где јој се и отац велики кнез Константин наводи.

Хрватски сабор отворен је прошле недјеле; јавније сједица још недрже, преговарају и договарају се: да ли да се нагодба прими или не.

Колера, која се овђе појављивала, са свим је престала, саобраћај на мору слободан је.

Н. ЕРЦЕГ-НОВИ, 18. Августа. — Ко није био у манастиру Савини, ко није видио овај дивни и чаробни положај, онај величанствени св. храм, тај не може ни претставити себи, каква је светковина, која се слави сваког петнајестог Августа у оној св. обитељи. Ту се сакупи мноштво народа са свију крајева питоме Боке и оближње Херцеговине, те се баш може рећи да је оно чиста народња светковина у пуном смислу ријечи, јер ту дође нашег народа без разлике вјере, да се помоли Богу и састане са својом браћом.

Ове године, према је због велике суше у свему оскудица, али ипак прослављен је овај празник што никада до сада, јер нам увеличаше ову светковину са својим присуством наш општељубљени новонаменовани г. Г. Петрановић и велезаслужно српско пјевачко друштво „Јединство“ из Котора.

Одслужно је службу божију високопросвештени г. владика Петрановић са осталим свештеницима и ђаконом, а пјевачко друштво „Јединство“ милословним појањем одговарало је св. литургију.

Овом приликом одговорио је високопросвештени г. Петрановић, са својом познатом ријечитошћу, присутном народу слово, пуно жара за вјеру, љубав и слогу народњу, што је особито гавуло слушаоце, тако, да си могао чути, ње многобројни народ излазећи из цркве говори: „оваки нам се хоће владика, Бог да нам га поживи“.

При том народу се допадо много оно красно појање пјевачке друштине, за то нека буде овђе јавна захвала нашој браћи — пјевачком друштву „Јединство“ из Котора — који не поштедише ни труда ни трошка, него нам похиташе да нам благозвучнијем потајнијем појањем увеличају ову народњу светковину. Фала им на братској посјети и дао Бог да се и остала наша браћа на њи угледају, те узјамао да посјећујемо овакове свечане сајмове, ње је најбоља прилика да се међусобно упознамо и братски поразговоримо.

Ко зна каквог су значаја и важности овакове свечаности и састанци по кршевитим предјелима, као што је Бока, ње је тешко састати се са сво-

От бијаше страшно поражен и блијед као смрт, јер је осјећао, да је син његов узрок овој ужасној несрећи. И Хенрик небијаше ништа мање узбуђен. Но да не губе вријеме закључе да одмах пођу у село, да моле тамошњег попа да одустане од своје забране. И Вилибалд пође с њима. Пођоше, али не успјеше. Млади свештеник, који још бијаше и друг Хенриков из ђаковања и који се помоћу добре мајке Хенрикове изшколовао, бијаше толики занешњак, да је Хенрика дочекао са жестоком предиком о томе, како „мати земља“ не прима оне, који „не налазе у вјери утјехе“, него одпадајући од ње постају самоубице. Најпослије склон се, да се несретници могу сахранити у гробље, али по ноћи и без свештеника и звона. И би тако. Око поноћи сахранисе Фаницу и Тобија у „посвећену земљу“. Осим неколико сељака, који су сандуке послали, небијаше никога у пратњи, до Хенрика, Вилибалда и старог Ота, који је од великога јада једва могао ићи. Крст се не носаше пред сироводом. Звона, која иначе сваком приликом грају, кад се и сељаци опјане, мучала су. И сва три пријатеља мучаху. Прежалосно осјећање овладао је с њима. Тек кад је гроб затрпан био, повиче стари От јецајући:

„Мртвч љепото, о јадна њевојко, опрости за злочинство, које ти је учинио мој син. Опрости! Он живи, а ти мораше окончати свој млади живот, мораше његово неваљалство утопити у хладну ријеку. Ње је овдје правда Божја? Ње је њено славно владање? Поносни цвијете, најдичнији на свијету, за тебе мораше измолити ово мало посвећене земље, а за твоје лијепо тјело царска гробница била би најмања част. А он, проклети и неваљали још живи, јер рђавијина влада у свијету, превара и лукавство и ништа друго. Што је лијепо и добро пропада; грамзивци су једини господари на земљи“.

(Продужиће се.)

„Ништа, од како сам отишао из престонице, али знам, да је постала јако жалосна од како си ти отишао. Вјерно срце!“

„Доста, као највјерније! прихвати Хенрик. Признајем ти, често сам о њој мислио — али зашто да будим то осјећање!“

„Марија би и овдје дошла за тобом.“

„Ма је ја амо нећу звати. Ти си прави аристократ. Док сам имао сјајне изгледе хтио си ме женити са племићском госпођицом Висеновом, а сад кад сам постао сиромашан са сиротом Маријом.“

„Ти нећеш вазда остати надзорник, а друго Марија не гледа на положај.“

„Ах, она би и мени и Хедвиги била прави мелем овдје“.

„Дакле“, прихвати живо Вилибалд, „пиши јој, извести се, шта је и како је с њом“.

Надзоркиња им црекине разговор донесавши вечеру.

Чудна је душа човјека. Према спољашњим утицајима расположење се њено вјења, и ако унутрашње стање исто остаје. И ово мало друштво, ко би са стране гледао, рекао би да је најсретнији. Они су се пашли код добре домаћице, у еухоти, поред добре вечере, па су сваку невољу заборавили. Разговараху се о свачем весело. Наједанпут се врата отворише и у собу уђе, сва сквашена, несташна Јање. Баца са себe огртач и повиче: „Има ли још мјеста за једну пријатељску душу“? Хенрик и Хедвиге скоче и стану је грлити. „Опростите што прије нијесам дошла“, настави она, „морала сам најприје успавати г. секретара Шола“!

„А он је још овђе“? запита Хенрик изненађен.

„Да боме. И диван приказ изгубили сте. Они фатермердери, онај красни канцелариски стил у стасу, покрету и говору, а највише оно лице, кад је дознао, да је гњездо празно! Ја сам била

јим познаником и пријатељем, због слабог саобраштаја, тај ће заједно са мном препоручити бољешком народу да посјећује овакове свечане састанке, ће се свакому даје прилика да се упозна са братом, ког је чуо по имену, али се лично не познаје.

Удружење рађа познанство а ово узајмну љубав, ова рађа слогу и јединство а ови су најбољи покретачи народњег унапређења и благостања.

КОТОР, 20. Августа. — Пошто сам читао у 18. броју нашег дичног и јуначког листа вашу изјаву да се сваки може слободно вам обратити и да ће и за најмање интересе народне ваш лист свакоме отворен бити, ево узимљем слободу да се ја послужим том добродошлом нам приликом. Казаћу штогођ о изборима овдашње наше општине, преида се о њима у ово пошљедње вријеме много писало и доказало, и потврђујем прије свега као истишито све оно, те су вам из овог мјеста достављали, и што сам у вашем похваљеном листу читао. — Али се ипак могло још више штогођ казати о непоштеном дјеловању наше противне странке, нити их је требало поштеђети већ на јавност изнијети још неколико особа те су учествовали и неправедни препријека нашој народној странки чинили, и међу тима било је и неколико чиповника и гладни дивљичара, против којим ипак кад дође згода треба тражити рачуна код дотичне старије власти, да их ополеме за у будуће и научи људкоти. — Већ вам је достављено како се наши противници још пропињу и којекакве лажне својој поштеној другарици „Далмати“ достављају, све са злобом намјером да тобож опадну нашу народну странку, а највише на нашега начелника, и они се још надају да ће моћи с њиховим гадним лажама уништити изборе који су се законито мирно и у подпуном реду довршили.

Разумјех од једнога баш њиховог да су на протестима те су послали у Задар високом намјестништву, прикупили до 350 потписа, између којих да има 80 Богданићана и Мрчевчана, а толико Шкаљара, и 60 Тивћана, Лепетанаца и Доброћана, а остале њешто из овог мјеста а њешто са разним пуномоћницима; дакле покупише све што им гођ припада т. ј. на које су они и рачунали на гласовање. — Али кажу ми да између ових потписа има преко стотине незаконитих који немају права гласовати. — Дакле из самог овога рачуна свак се може освједочити да су лажали и вазда ће лажати док кажу да су били у већем числу, па као стално казаше са безобразношћу те их одликује, да има њих 630 бирача.

Но могло би им се неколико од учињених грјехова и опростити, али им се доста не може опростити нити лако заборавити кад се само промисли како су њеки од њих бездушни питкова ходили до тога да упропасте њеке личности, пошто се нијесу стиђели поднијети гадне и лажне денунције овдашњем суду с намјером једином еда би криминално могли истога нашега начелника па и још њека лица под осуду ставити, будући су у њиховим лудим главама мислили да су ова поштена лица њешто неправично урадили, као што би то можда они учинили. Али на њихове велике јаде не пође им ни то за руком, јер се није могло наћи да су штогођ неправо, непоштено и незаконито учинила она лица на која су они злобне денунцијације били подигли. — Промислите се дакле до чега су ти питкови долазили, и како ве су њихове душе погане, и баш између тих находе се и позната наша три одпадника, за ве рећи им другчије. —

Одма пошто су се избори довршили почели су се њеки сљаци Римокатолици те их је противнародна странка с којекаквим лажима к себи била присвојила, кајати јер се невридружише к нашој странци, па један рече између осталог: сад ће Ришћани остати да заповједају и освети ће се нама; па то прихвати други и одговори му: немојмо се тога ни најмање бојати, јербо су се Ришћани вазда показали бољи с нама него што би смо ми с њима. И заиста право је казао. —

Казаше ми такођер како је један брат истога г. Ферда Жбутега чисто и бистро рекао г. епископу те се од њеког времена међу њима на Прчању бави; т. ј. рекао му је да је велико зло учинио изазвати у данашње доба ову противнародност и религиозну неслогу, будући да данас нијесу она времена кад је илетачка влада самоглагољно заповједала и силинице много православни Срба к римокатоличкој вјери присвојила. (На жалост баш ти су нам данас виши непријатељи него ли они те су преко мора међу нама придошли;

и право се каже, да је вазда грђи потурчењак од Турчина). И у томе истоме говору кажу да је рекао да ће бити много боље оканити се час пре овог хоравог посла, додајући му како у Боку нема њих до 8000, а православних има до близу 24.000, зато дакле требало је поклонити главе.

Разумјех и то да је прошле седмице г. Фердо Жбутега одпутовао пут Грчке да погађе неку трговину између које и смокава, можда с намјером да шњима на предстојећу гладну годину намами каквог једног сиромаша; али ћемо пазити у будуће сваки његов поступак. —

Немогу да неизјавим и ја неку задовољност кад виђех у препошлим листовима на јавност имена овдашњи наши три одпадника, и чудим се како неки поједини чланови друштва св. Ђорђа још узимљу у неку обрану њиховог пресједника, а то је један од исти три одпадника, па што је још грђе понижују сами себе кад кажу да бољега неби могли наћи, и да је друштво шњима корисно. — Ма ако је баш тако нека дакле час пре на јавност докажу његове заслуге, само нека незабораве казати колику је своту новаца друштву пожртвовао. — Па се још ти поједини њихови бранитељи пиједо ће се њихов пресједник на јавност осуђује, али могли би смо погодити и томе узрок, па нек се увјере ако се даље буду заузимали за његову обрану казаћемо и о њима штогођ, пошто смо разумјели да у овим пословима избора није био с њихове стране најчистији посао, и ако су се к нама придружили то је више страха ради од јавног мјења а не из чисте љубави к својој народности, и могло се на неке примјетити са жалосћу да гоје такођер неке личне мрзости и завист прам другоме, и то је баш оно те нам не да напредка нити се можемо бољој будућности и добру надати док се будемо ми међу собом мрзели, завидили и у неслоги живјели.

САН ФРАНЊИСКО (у Калифорнији) 20. Јулија. — Одавна вам се с ових страна не јављамо, но није да смо вас заборавили, јер кад бисмо се ми браћа заборављали, од кога бисмо могли захтјевати да нас има на памети с љубави од које је потреба као цвијету од животворних зрака сунчаних?

Овог пута ево ме с једном новосту, која ће уздамо се тамошњој нашој браћи бити мила.

Биће вам познато како смо ми Славјани овдје у Сан Франњиско сложили „Добротворно Друштво Славјана“. Требало нам је дакле имати и нашу славјанску заставу, да се и она поред заставе ове славне државе вије. Ова се потреба у овој држави поштује колико иће, јер просвијешени и слободни за узор Американци знаду да само, ко љуби своје, и туђе поштује искрено. Наш брат г. Божо Радовић одлазећи у отачаство — Рисан — обећа послати нам једну по којој ћемо нашу начинити; дође у Њу Јорк, онђе најђе г. капетана Божа Ђурановића из повске крајине, каже му нашу потребу, те овај дај своју, и ми је доби пријед него смо се падали. Одма скуписмо ништа мање него 400 талијера те према примљеној своју направимо.

Браћа наша, што живе у Сан Јозе, позову ту њеки дан наше Друштво на пољско своје весеље, уређено на корист нашег Друштва. Ово би прилика, којом се први пут красна наша застава разви на благодетној земљи Славне Американске Републике. Ваљало нам је поћи к нашој браћи жељезницом, те идући до њи могли смо примјетити срдечну милину како правих држављана, тако чланова других народности, којп се овдје, као и ми, баве подмагањем великог свјетског промета, с којом су гледали родољубно уздићење с којим смо за својом заставом ишли. Што је овоме извор? Просвјета. „Ох кад ће и у нас ово чудотворно сунце загријати! Просвјето премугућа, кад ћеш нашу домовину овако равноправној земљи упоредити!“ Ево што је долазком на жељезницу домољубна душа доједног друга морала завапити; како нам је пак било жељезницом, лако је преставити ономе ко је пролазком покрај питомих гајева и зелених гора лијепог љетног јутра. На означеном мјесту дочекају нас браћа наша, која су нас позвала. Код њих се задржимо до пред вече. Ту је било гозбе, игре, пјевања: хоћасте рећи, и да вам нико није казао, ко смо: ово су гостољубни и весели Славјани. Пред вече се врнемо у Сан Франњиско у најбољем реду, и овако се свечаност сврши.

Хвала буди браћи нашој у Сан Јозе на братској љубави! Хвала и г. Јовану Иванковићу

вођи овом приликом нашег друштва! а слава Великој Држави у којој смо — њеној и нашој застави! Овим за данас свршујем, и да сте ми здраво.

ЦЕТИЊЕ, 25. Августа. — Г. Др. Славе, ипцињер, кога је на потраживање наше владе послала влада далматинска, дошао је прошле недјеље. Он је већ прегледао и обиљежио линију преко Крстца, куда ће ићи колски пут од Котора до Даниловаграда са узредном линијом на Цетиње, и до који дан радња ће се, у име Божије отпочети.

— Г. Петар Г. Митровић, секретар благотворителног друштва, из Одесе, пише нам, између осталог, о смрти Луке Вукаловића: „Достављам вам ненадни догађај, који је не само овдашње Славјане ожалостио, него ће извјестно наћи велики одјек жалости у свему народу нашем. 6. Јулија по нашем у селу Салтакњи претставио се послје дуге болести и тешке патње физичке и душевне, народни јунак, војвода ерцеговачки, Лука Вукаловић. Живот његов, особито у посљедње вријеме, био је теретан, па му је и смрт у толико тежа била, што му небијаше суђено да дочека, што је са сланим Србином желио, т. ј. ослобођење српскога народа испод јарма турског, и да тој идеји сву снагу и живот свој посветити може. Даће Бог, биће и то брзо, а народ, кад дође до цијели своје, с благодарношћу спомињаће све оне синове своје, који су радили у вријеме муке и гонења његовог, да дође до бољег сретног и слободног стања. Слава спомену Лукином и љака му братска руска земља била! —

Још имам да вам јавим за један жалосни губитак. Овије дана саранисмо Бошњак Димитрија Богвићевића, народног учитеља. Покојник служио је народу с ријетком љубављу. Био је ватрени патриот. Ума изобразена, срца енергична, а нарави љупке, то су сјајне црте Богвићевићеве, с којима је имао велики утицај на младе умове својијех питомаца. Љака му земља, и спомен му трајао међу браћом.“

— Из Будве добили смо од једног пријатеља изјаву против оног телеграма у Бр. 16. нашега листа. Против 16 заступника изабранијех у Брајиће, Поборе и Мајине нема ништа, али избор г. г. И. Рачете и Ђ. Медина из Будве каже да је незаконит. За 9 у Будви изабраних чланова каже, да нијесу противни народној странци, него садањем управитељству опћинском. Напошљетку вели: „ако закон није празно слово, она ће два избора бити уништена.“

Морамо на овом мјесту примјетити, да нама још није јасна борба око општинскијех избора у Будви, јер и на једној и на другој страни видимо искренијех родољуба. Изјављујемо за то, да ни једној ни другој страни нећемо узкратити мјеста у нашем листу да отворено, али без страсти, кажу начело, око кога се боре.

Н О В О С Т И.

ХРВАТСКА. — Поправљена нагодба подмињена је сабору у другој сједници 17. о. м. и стављена је на дневни ред за сједницу у прошлу сриједу.

УГАРСКА. — По званичном извјештају умрло је у Угарској у Ердељу до сада преко 60.000 чељадни од колере, а што је жалосније, колера још траје.

ФРАНЦУСКА. — По најновијим вјестима парижким, гроф Шамбор, учинио је знатне уступке у питању о застави, да би тежје монархиста олакшао.

ТУРСКА. — Аустројски посланик, гроф Лудолф, полазећи на допуст имао је код султана аудијенцу, која је трајала пун сат.

ШПАНИЈА. — Кастелар је изабрао за предсједника скупштине. У свом говору том приликом рекао је: Слобода је лозинка републиканска. Смрт републике била би смрт слободе. Он је за федерацију, јер она пречи диктатуру, али прије свега је за слогу народа и целокупност отачбине. Напошљетку рече, да треба увести строги зашт у војсци.

Карлисте су у више бојева јако потучени. Има изгледа, да ће влада с овом енергијом брзо свладати устанак њихов.

Влада ради на ново, да стране силе признаду шпанолску републику.